

MANİSA’NIN REKABETÇİLİK DÜZEYİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Öğr. Gör. İbrahim Taha DURSUN

Sakarya Üniversitesi, Geyve Meslek Yüksekokulu

ÖZ

Günümüz dünyasında işletmeler için önemli konuların başında rekabet ve rekabet gücü gelmektedir. İşletmelerin rekabet gücüne sahip olması onların rakiplerine göre üstün olduğunu göstermektedir. Küreselleşme ile birlikte rekabetin sınırlar ötesine geçmesi, ülkelerin ve bölgelerin rekabet güçlerini gündeme getirmiştir. Bu çerçevede rekabet gücünü ölçen endeksler oluşturulmuş ve araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada Türkiye'nin önemli illeri arasında yer alan Manisa'nın rekabetçilik düzeyi, rekabetçilik endeksleri çalışmalarından hareketle değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Manisa, rekabetçilik, rekabet endeksi

AN ASSESSMENT OF MANISA’S LEVEL OF COMPETITIVENESS

ABSTRACT

In today's world, competition and competitiveness are important issues for businesses. Having the competitiveness of enterprises will grant more power to its competitors. The competitiveness of nations and regions has gone beyond boundary of countries with the globalization. Measuring the competitiveness and various researches are created. In this study, level of competitiveness of Manisa provinces is investigated by competitiveness indexes.

Keywords: Manisa, competitiveness, competitiveness index

I. GİRİŞ

Ülkeler arasındaki fiziki sınırların tabir yerindeyse ortadan kalkmasını sağlayan küreselleşme rekabet koşullarını, ticaret hayatını, ürün ve hizmetlerin sunulduğu pazarların olanaklarında değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu değişimler günümüzde de artarak devam etmektedir.

Günlük hayatımızda televizyonların ekonomi haberlerinde, gazetelerin ekonomi sayfalarında, gün içerisinde takip ettiğimiz haber sitelerinde rekabet, rekabet gücü, rekabet strateji(leri)si tabirlerini yaygın ve sık bir şekilde duymaktayız. Hemen her ülkenin, şehrin, bölgenin, sektörün veya bir işletmenin rekabet gücüne değinilmektedir. Şehirlerin, bölgelerin, sektörlerin veya işletmelerin rekabet güçlerini artırmaktan bahsedilmekte ve bu yönde de çeşitli yorumlar yapılmaktadır.

Rekabetin bu denli işletmelerin gündeminde olması bu kavramı şehirlerin, bölgelerin yönetiminde de ilgi alanına dahil etmektedir. Bu nedenle rekabet, rekabet gücü işletmelerin yanında şehirleri ve bölgeleri de yakından ilgilendirmektedir. Bu çalışmada Türkiye’de sektörel olarak sanayi alanında (Kalkınma Bakanlığı, 2013) önemi üst sıralarda olan Manisa şehrinin rekabetçilik düzeyi değerlendirilmeye çalışılacaktır. Manisa şehrinin rekabetçilik anlamında Türkiye’deki yeri, konumu, rekabet konusunda öne çıkan başlıklar ve temel sektörler incelenecektir. Manisa şehrinin rekabet düzeyi çeşitli kuruluşlarca hazırlanan araştırmalardan hareketle değerlendirilmeye çalışılacak ve değerlendirmeler çerçevesinde Manisa şehrinin rekabet düzeyinin yukarı çıkmasını sağlayacak önerilerde bulunularak çalışma sonlandırılacaktır.

II. REKABET VE REKABET GÜCÜ

Rekabet kavramı iktisadi analizin temel konuları arasında yer almaktadır. Yaklaşık iki yüzyıldır sektörleri, toplumları ve ülkeleri şekillendiren bir konu olarak önemli bir etkiye sahip görünmektedir (Tokatlıoğlu, 1999). Günümüzde rekabet kelimesi işletmelerin başarısını ve gücünün yanında bölgelerin ve şehirlerin de başarısını, gücünü bir diğer deyişle yarış edebilir düzeyini ifade eden bir anlama bürünmektedir.

Klasik iktisadın en önemli düşünürleri arasında yerini almış Adam Smith rekabet kavramını açıklarken şu ifadeleri kullanmıştır: “.... serbest ve global rekabet kendini korumak için firmaların başvurduğu bir araçtır (Smith, 1776: 165).” Dolayısıyla rekabet işletmelerin kendilerini korumak adına yaptıkları ekonomik bir faaliyeti belirtmektedir. İki yüzyıldır birçok eserde konu olarak işlenmiş rekabet kavramı 1950’li yıllardan itibaren de işletmelerin gündemine girmeye başlamıştır. Özellikle ikinci dünya savaşı sonrası ülkeler arasındaki ticaret ve ekonomik gelişmelerin küreselleşme ile birlikte artmaya başlaması rekabet kavramını işletmelerin birinci gündem maddesine oturtmuştur.

Ekonomik terim olarak rekabet bir yarış halini de ifade etmektedir. Bu yarış kimi zaman ekonomik birimler arasında ortaya çıkan ticari manadaki yarışı (Baltacı ve diğ, 2012), kimi zaman da işletmeler arasındaki birbirlerine üstünlük sağlamaları (Porter, 1985) olarak ifade edilmektedir. Rekabet, üretimde verimliliği artırarak ve gelişmeyi tetikleyerek maliyetlerin düşmesini ve verimin artmasını sağlamaktır (Baltacı ve diğ, 2012: 2) şeklinde de tanımlanmaktadır. Bu tanımda rekabetin bir üstünlük olarak değerlendirildiği görülmektedir. İşletmelerin birbirlerine karşı üstünlük sağlamalarının bir yolunu belirten maliyetlerin düşmesi ve verimin artması rekabetin temel itici gücünü oluşturmaktadır.

Rekabet gücü kavramı görelî olarak bir sektörün diğer ülkelerin aynı sektörlerine göre daha yüksek gelir ve istihdam yaratma gücü (Gürpınar ve Sandıkçı, 2008) şeklinde tanımlanabilmektedir. Bir başka deyişle bir ülkenin ürettiği ürün ve hizmetlerin fiyatlarının, kalitelerinin diğer ülkelerdeki ürün ve

hizmetlerdeki unsurlarla yarışabilir düzeyde olmasını ifade etmektedir. Bir nevi yarışma gücü olarak da tanımlanabilir.

Rekabet gücünü mikro ve makro düzeyde ele almak mümkün görünmektedir. Mikro düzeyde rekabet gücünden bahsedilirken işletmelerin kendi aralarındaki rekabeti (Baltacı ve diğ. 2012), yarışı ve bunun diğer ülkelerdeki benzer işletmelerle olan kıyaslamalarını, makro düzeyde bir rekabet gücünde ise ülkelerin veya bölgelerin (şehirler de buna dahil edilebilmektedir) rekabeti konu edinmektedir (Çivi, 2001). Rekabet gücü konusunda işletme literatürüne önemli katkılar sunmuş ve sunmaya devam etmekte olan Michael Porter ulusal ölçekte rekabet gücünden bahsederken bunun verimlilik ile aynı anlama geldiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla rekabet gücü güçlü bir durumu ve pozisyon sağlayacak ürün ve hizmet üretimini ifade etmektedir. Bu güçlü durumu sağlama doğaldır ki işletmeden işletmeye farklılıklar gösterebilmektedir. Bazı işletmeler için rekabet gücü verimlilik iken, bazı işletmeler için birim üretimde meydana gelen katma değeri ifade etmekte, bazı işletmeler için ise de ürün ve hizmetlerin müşteriler nezdinde gördüğü teveccühün bir sonucunu göstermektedir (Dinçer, 2004).

Rekabet gücü alanında son yıllarda önemli çalışmalar ve araştırmalar yapılmakta ve rekabet gücünü ölçen endeksler oluşturulmaktadır. Gerek ulusal gerekse de uluslararası çeşitli kuruluşlarca yapılan bu araştırmalar işletmeler için önemli bilgiler içermektedir. Dünya Ekonomik Forumu, OECD gibi kurumların hazırladığı bu araştırmalar ülkelerin rekabet güçlerini ölçmekte ve kamuoyunun ilgisine sunmaktadırlar. Uluslararası alanda hazırlanan çalışmalara verilebilecek en güzel örnek Michael Porter'ın öncülük ettiği ve Dünya Ekonomik Forumu tarafından her yıl gerçekleştirilen Küresel Rekabetçilik Raporudur (Global Competitiveness Report). Ulusal düzeyde de şehirlerin rekabet edebilirlik düzeylerinin belirlenmesine yönelik de son birkaç senedir araştırmalar yapılmaktadır. Bunlar arasında Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu'nun (URAK) hazırladığı "İllerarası Rekabetçilik Endeksi", Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi (EDAM) ve Deloitte tarafından yapılan "Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi" ve Kalkınma Bakanlığı tarafından yapılan "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" sayılabilmektedir.

III. MANİSA VE TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ

Türkiye'nin önemli illeri arasında yer alan Manisa'nın önemi Osmanlı Devleti'ne kadar uzanmaktadır. Şehzadeler şehri olarak da anılan Manisa Anadolu'yu Ege Denizi'ne bağlayan ana yolların kavşağında yer almaktadır. Gerek ikliminin uygunluğu gerekse de Türkiye'nin nüfus bakımından üçüncü büyük şehri olan İzmir iline ve denize yakınlığından dolayı önemli bir sanayi ve ticaret merkezi durumunda bulunmaktadır. TÜİK'in (Türkiye İstatistik Kurumu) güncel verilerine göre Manisa 1.346.162 (2012) nüfusu ile 81 il arasında 14.sırada yer almaktadır.

Tablo 1’de Türkiye, Ege Bölgesi ve Manisa ilinin GSYİH rakamları görülmektedir. 1987 yılı fiyatlarına göre 1997-2001 yılları arasındaki veriler dikkate alındığında Manisa ilinin en yüksek GSYİH rakamına 2000 yılında (3.273.149) ulaştığı görülmektedir. Aynı yıl içerisinde Manisa’nın Türkiye içerisindeki payı % 2,8 olarak; Ege Bölgesi içerisindeki payı da % 16,5 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla Manisa ili Türkiye üretimine % 2,8’lik bir katkı sağlamıştır. Manisa Ege Bölgesi içinde İzmir’den sonra en çok katkıyı yapan ikinci il olarak ortaya çıkmaktadır..

Tablo 1. Türkiye, Ege Bölgesi ve Manisa İli GSYİH (1987 Yılı Fiyatlarıyla)

	Türkiye (Milyon TL)	Ege Bölgesi (Milyon TL)	Manisa (Milyon TL)	Manisa/ Türkiye (%)	Manisa/ Ege Bölgesi (%)
1997	112.631.210	18.868.124	3.036.718	2,7	16,1
1998	116.113.609	19.448.427	3.127.602	2,7	16,1
1999	110.645.883	18.310.321	3.008.825	2,7	16,4
2000	118.789.113	19.903.485	3.273.149	2,8	16,5
2001	109.885.337	18.350.598	3.007.258	2,7	16,4

Kaynak: TÜİK, İller İtibariyle Gayri Safi Yurt İçi Hasıla.

Manisa 2001 yılı cari fiyatlarla GSYİH bakımından Türkiye'deki iller arasında 15.sırada yer almaktadır (T.C. Manisa Valiliği, 2012: 80). İlde yaratılan GSYİH’nın %33’ü tarımdan, %26’sı sanayiden, %8’i ticaretten, %5’i inşaat sektöründen, %7’si ulaştırma ve haberleşmeden ve %11’i diğer sektörlerden oluşmaktadır (Tokmakoglu, 2009: 170). 2001 yılından sonra illerin GSYİH rakamlarının güncellenmesi yapılmadığından dolayı 2001 – 2013 dönemi arasındaki rakamlar bilinmemektedir. Manisa ilinin sektörler anlamında görünümü ise Tablo 2’de ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Tablo 2.Cari Fiyatlarla Türkiye ve TR33 Bölgesi Sektör Göstergeleri (Bin TL)

Türkiye						
	Tarım	Pay (%)	Sanayi	Pay (%)	Hizmetler	Pay (%)
2004	52.997.645	10,7	138.411.772	28,0	303.474.641	61,3
2005	60.713.747	10,6	160.331.023	28,0	350.669.700	61,3
2006	62.662.754	9,4	188.646.805	28,2	417.108.706	62,4
2007	64.331.717	8,5	209.515.201	27,8	480.537.624	63,7
2008	72.274.585	8,5	232.475.082	27,2	549.835.548	64,3
TR 33 Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak						
	Tarım	Pay (%)	Sanayi	Pay (%)	Hizmetler	Pay (%)
2004	3.873.883	22,5	5.510.971	32,0	7.814.625	45,4
2005	4.491.608	22,1	6.455.603	31,8	9.345.744	46,1
2006	4.711.300	19,7	7.849.837	32,8	11.359.216	47,5
2007	4.924.994	18,4	8.746.314	32,7	13.080.357	48,9
2008	6.127.161	19,8	9.994.636	32,3	14.848.475	47,9

Kaynak: (TÜİK, 2012: 105).

Tablo 2’den anlaşıldığı üzere 2004 – 2008 yılları arasında Türkiye’deki tarım sektörünün payı ile birlikte TR33 bölgesinin de tarım yüzdesi düşüş göstermiştir. TR33 Bölgesinin tarım payı Türkiye’deki tarımın payından iki kattan biraz fazla bir paya sahip görünmektedir. Bu gösterge bize Manisa ve bölgedeki diğer illerin tarımsal anlamda (her ne kadar azalma trendine girse de) gücünün ve ekonomik katkısının yüksek olduğunu göstermektedir. TR33 Bölgesinin sanayi payı % 32’ler civarında seyretmiştir. Bu oran ile Türkiye’nin sanayi oranının biraz üzerinde yer almaktadır. Bu oranın yukarıda olmasında bölgede yer alan büyük sanayi kuruluşlarının payı bulunmaktadır. Hizmetler sektöründe ise TR33 Bölgesi Türkiye ortalamasından oldukça geride yer almaktadır. Türkiye’de hizmetler sektörünün payı 2004 yılından 2008 yılına kadar geçen sürede istikrarlı bir şekilde artış göstererek 2004 yılında % 61,3’den 2008 yılında % 64,3’e çıkmıştır. TR33 Bölgesinin hizmetler sektöründeki payları ise 2004’ten 2008’e artış gösterse de Türkiye ortalamasının oldukça gerisinde kalmıştır. 2004 yılında % 45,4 olan hizmetler sektörünün payı, 2007 yılında % 48,9’a çıkarak % 50 oranını zorlamıştır. 2008 yılında ise % 1’lik bir düşüş göstererek % 47,9’a gerilemiştir. Bu oranlardan hareketle TR33 Bölgesinde tarım sektörünün azalma yönünde seyir izlese de önemini hala koruduğu görülmektedir.

Tablo 3. Türkiye ve Manisa İşgücü İstatistikleri

	Türkiye			Manisa		
	İş Gücüne Katılım Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)	İş Gücüne Katılım Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)
2010	48,8	11,9	43,0	49,3	8,1	45,4
2011	49,9	9,8	45,0	52,1	4,8	49,6
2012	50,0	9,2	45,4	54,8*	4,4*	52,4*

Kaynak: İşgücü İstatistikleri, TÜİK. *TR 33 Bölgesi (Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak)

Tablo 3’de Türkiye ile Manisa’nın işgücü istatistiklerine yer verilmektedir. 2010 - 2012 yılları arasındaki verilere göre Manisa ilinin işgücüne katılım ve istihdam oranları bakımından Türkiye ortalamasının birkaç puan üzerinde yer aldığı görülmektedir. İşsizlik oranı açısından da Manisa ilinin Türkiye ortalamasının altında yer alarak başarılı bir seyir izlediği görülmektedir. Manisa sanayisi hızlı bir şekilde gelişen bir yapıya sahip bulunmaktadır. Bu gelişime uygunluğu Financial Times tarafından 2004 yılında Avrupa’da Geleceğin En Uygun Yatırım Kenti (Zafer Kalkınma Ajansı, ?:77) olarak seçilmesi ile bir nevi tescillenmiş olmaktadır.

Tablo 4. Manisa Dış Ticaret Göstergeleri

	İthalat (Bin \$)	Türkiye İthalatındaki Payı %	İhracat (Bin \$)	Türkiye İhracatındaki Payı %
2010	2.963.055	1,59	3.445.556	3,02
2011	3.632.199	1,50	4.164.819	3,08
2012	3.618.465	1,53	4.198.433	2,75
2013 (Ocak-Eylül)	2.381.291	1,26	2.737.871	2,43

Kaynak: (Ekonomi Bakanlığı. İllere Göre Dış Ticaret, <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=7173D4A4-D8D3-8566-452001910DD1747A>, 27.11.2013)

Önemli makroekonomik göstergelerden biri olan dış ticaret göstergeleri Tablo 4’te verilmektedir. Manisa ilinin 2010 – 2013 (ocak-eylül) arasındaki dış ticaret göstergeleri açısından birbirine yakın rakamlar görülmektedir. Manisa ihracatta 2010 yılından 2012 yılına kadar yükselen bir seyir izlemektedir. Aynı durum ithalat için de geçerlidir. Manisa’nın Türkiye ihracatı içerisindeki payı aynı dönem içerisinde % 3’ler seviyesinde seyretmektedir. 2012 yılında toplam ihracat artış göstermesine rağmen Türkiye ihracatındaki payı bir miktar azalma göstermiştir. Manisa ilinin ithalatı artış gösterirken Türkiye ithalatı içerisindeki payı % 1,59 - 1,53 arasında gidip gelmektedir.

IV. MANİSA’NIN REKABET GÜCÜ

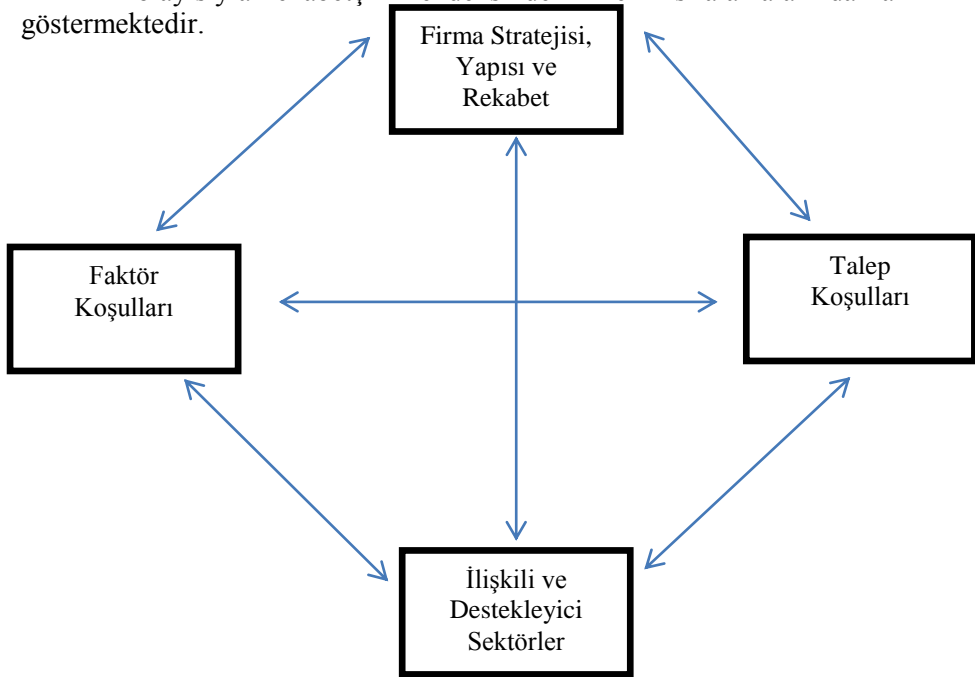
Rekabet gücünün önemi vurgulanırken ilk akla işletmelerin rekabet gücü gelmektedir. Fakat son dönemde rekabet gücü üzerine gerçekleştirilen araştırmalar işletmelerin yanında ülkelerin ve bölgelerin (şehirlerin) rekabet güçlerini de ele almaktadır. İşletmelerin rekabet edebilirliği veya bir diğer deyişle rekabet güçleri tek başına buldukları bölgenin veya şehrin başarısını beraberinde getirmeyebilir. Dolayısıyla bölgelerin de rekabet güçlerini araştırmak gittikçe önem arz etmektedir. Bölgesel rekabetçilik kavramının temelinde yatan fikir, belirli bir bölgede çalışan firmaların verimlilik derecesidir (EDAM, 2009:5) ancak bölgesel rekabetçiliğin bunun da ötesinde bölgenin istikrarını, istikrarlı ve artış gösteren bir yaşam standardı vaat eden bir yönü de bulunmaktadır.

Rekabetçilik konularında birçok araştırma gerçekleştirmiş olan Michael Porter Ulusal Üstünlük Elması adını verdiği Ulusal Rekabet Üstünlüğünün belirlenmesinde dört önemli husus üzerinde durmaktadır (Porter, 2010:212). Dört ana başlıkta ele alınan bu özellikler faktör koşulları, talep koşulları, ilişkili ve destekleyici sektörler ve firma stratejisi, yapısı ve rekabet olarak sıralanmaktadır. Bu belirleyiciler şirketlerin doğduğu ve rekabet etmeyi öğrendiği ulusal ortamı yaratmaktadır (Porter, 2010: 212). Şekil 1’de belirtilen her bir nokta uluslararası rekabet başarısını etkileyen unsurları göstermektedir.

Türkiye’de son birkaç yıldır çeşitli kuruluşlar tarafından illerin rekabetçilik düzeylerini ölçmek adına araştırmalar yapılmaktadır. Çalışmanın bu

bölümünde Manisa ilinin rekabetçilik düzeyi bakımından yeri detaylı bir şekilde ele alınmaya çalışılacaktır. Rekabetçilik endeksi çalışmaları kapsamında URAK (Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu) ve EDAM (Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi) ve Deloitte çalışmalar yapmaktadırlar. Üç çalışma da ele aldıkları kriterler bakımından farklı noktalara değinmektedirler. Bu iki çalışmanın yanında Kalkınma Bakanlığı'na bağlı Devlet Planlama Teşkilatının da "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" da yer almaktadır. 1996, 2004 ve 2011 yıllarında 3 kez hazırlanan bu araştırmada İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlikleri istihdam, eğitim, sağlık, eğitim, altyapı, imalat sanayi, inşaat, tarım, mali ve diğer refah göstergeleri bağlamında değerlendirilmiştir.

Dolayısıyla rekabetçilik endeksindeki illerin sıralamaları da farklılık göstermektedir.

Şekil 1. Ulusal Rekabet Üstünlüğü Belirleyicileri Kaynak: (Porter, 2010: 213)

URAK'ın hazırladığı İllerarası Rekabetçilik Endeksi dört ana değişkenden oluşmaktadır. Bu değişkenler beşeri sermaye ve yaşam kalitesi, markalaşma becerisi ve yenilikçilik, ticaret becerisi ve üretim potansiyeli ile erişilebilirliktir. İllerarası Rekabetçilik Endeksini oluşturan bu dört değişken her biri birçok alt değişkenden oluşmaktadır. Manisa ilinin genel rekabetçilik endeksindeki yerinin 2007-2010 yılları arasındaki görünümü Tablo 5'te görülmektedir. 2007-2008'de 23.sırada yer alan Manisa'nın 2009-2010'daki yeri bir basamak yükselerek 22.sıraya çıkmıştır.

Tablo 5. İllerarası Rekabetçilik Endeksinde Manisa'nın Yeri

	Rekabet Endeksi
2009 – 2010	22
2008 – 2009	29
2007 – 2008	23

Kaynak: (URAK, 2011: 13)

İllerarası Rekabetçilik Endeksi 2009 – 2010'a göre Manisa ili Türkiye'de genel rekabet endeksinde 22.sırada yer almaktadır. Rekabet endeksine ait dört değişken açısından Manisa'nın Türkiye'deki durumu Tablo 6'da görülebilmektedir.

Tablo 6.Manisa'nın Rekabet Endeksi Alt Endeks Sıralamaları

	Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi	Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik	Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli	Erişilebilirlik
2009 – 2010	40	7	19	32
2008 – 2009	35	15	22	29
2007 – 2008	31	9	33	32

Kaynak: (URAK, 2011)

On dört alt değişkenden oluşan Beşeri sermaye ve yaşam kalitesi alt endeksinde Manisa 2007 yılından 2010 yılına kadar ki süreç içerisinde devamlı inişli bir görüntü vermektedir. 2007-2008 yılındaki araştırmada 31.sırada yer alırken sonraki yıllardaki araştırmalarda sırasıyla 35 ve 40.sırada yer almaktadır. Dolayısıyla Manisa'nın beşeri sermaye ve yaşam kalitesi bağlamında Türkiye'deki 81 ile arasında ortada bir yere sahip olduğu söylenebilir. İlde kişi başına düşen öğretim üyesi, ildeki bir yükseköğrenim programından mezun olan kişi sayısı, kişi başına düşen uzman hekim, otomobil, mevduat miktarı, elektrik tüketim miktarı – sayısı vd. alt değişkenler beşeri sermaye ve yaşam kalitesi endeksini oluşturmaktadır. Bu açılarından Manisa ili devamlı gerileyen bir seyir izlemektedir.

Bir diğer değişken olan markalaşma becerisi ve yenilikçilik anlamında Manisa bir önceki değişkenden çok farklı bir konumda yer almaktadır. 2007-2008 yılındaki araştırmada 9.sırada yer alırken, sonraki yıllarda sırasıyla 15 ve son olarak büyük bir atılım göstererek 7.sıraya ulaşmıştır. Dolayısıyla Manisa ili Türkiye'nin önde gelen markalarına ve yeniliklere imza atan bir konumda yer aldığı görülmektedir. Bunun temel nedenlerinin ildeki önemli markaların gerçekleştirdikleri üretimde yattığı söylenebilir. Markalaşma becerisi ve yenilikçilik endeksinin alt endeksleri arasında ilde 100 milyon \$'ın üzerinde ihracat yapan firma sayısı, İSO (İstanbul Sanayi Odası) 500 büyük sanayi kuruluşu listesindeki firma sayısı, son beş yıla ait patent tescil ortalaması ve tescil ortalaması vd. yer almaktadır (URAK, 2011: 34). İSO 500'de Manisa

ilinde faaliyet gösteren firmaların gerçekleştirmiş oldukları üretimler Manisa ilinin markalaşma becerisi ve yenilikçilik endeksinde birçok ilin önünde bir sonuç almasını sağlamaktadır.

Üçüncü değişken olan ticaret potansiyeli ve üretim becerisinde Manisa ili yükselen bir seyir izlemektedir. 2007-2008 yılındaki araştırmada 33.sırada yer alan Manisa sonraki yıllarda önce 22.sıraya sonrasında da 19.sıraya çıkmıştır. Kullanılan kredi, tahakkuk eden vergi miktarı, ilin ihracat hacmi, ildeki toplam kamu yatırımı, dış ticaret yapan şirket sayısı vd. gibi alt değişkenlere sahip olan ticaret potansiyeli ve üretim becerisinde Manisa Türkiye’de üst sıralarda yer almaktadır.

Dördüncü ve son değişken olan erişilebilirlik konusunda Manisa ili geçen yıllar içerisinde birbirine yakın sıralarda yerini almaktadır. Sırasıyla 32,29 ve tekrar 32.sırada yerini alan Manisa genel rekabet sırasından geride kalmaktadır. Erişilebilirlik endeksinin alt değişkenleri arasında değişen ADSL aboneliği sayısı, kişi başına düşen sabit telefon sayısı, kilometre başına düşen araç sayısı vd. yer almaktadır.

EDAM ve Deloitte tarafından hazırlanan “Türkiye için Bir Rekabet Endeksi” araştırmasında Türkiye’deki 81 ilin rekabetçilik düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Manisa bu araştırmada genel rekabet endeksindeki sıralaması 26 olarak belirlenmiştir.

Tablo 7. Türkiye için Bir Rekabet Endeksi’nde Manisa’nın Yeri

	Rekabet Endeksi
2009	26

Kaynak: (EDAM, 2009: 11)

“Türkiye için Bir Rekabet Endeksi” çalışmasında “İllerarası Rekabetçilik Endeksi”nde olduğu gibi her bir değişkenin birçok alt değişkeni bulunmaktadır. Tablo 8’de Manisa ilinin EDAM ve Deloitte’in hazırlanmış olduğu araştırmaya göre her bir değişken için Türkiye’deki sıralaması görülmektedir.

Tablo 8. Manisa’nın Rekabet Endeksi Alt Endeks Sıralamaları

	Ekonomik Etkinlik ve Canlılık	Emek Piyasaları	İnsani Sermaye	Yaratıcı Sermaye	Sosyal Sermaye	Fiziki Altyapı
2009	16	25	31	29	31	26

Kaynak: (EDAM, 2009)

Manisa ili ekonomik etkinlik ve canlılık (16) ve emek piyasaları (25) değişkenleri açısından genel rekabet endeksindeki yerinden yukarıda yer almaktadır. Diğer değişkenler (fiziki altyapı 26.sıra) insani, yaratıcı ve sosyal sermaye değişkenleri bakımından Manisa ili genel rekabetçilik özelliklerini gösterememektedir.

Ekonomik etkinlik ve canlılık değişkeninin alt değişkenleri kişi başı GSYİH, işsizlik oranı, sermaye artış oranı, tarım-sanayi-hizmet sektörlerindeki verimlilik, işyeri başına çalışan sayısı vd. olarak sıralanabilir. Bu alt değişkenlerle birlikte düşünüldüğünde Manisa ilinin Türkiye'nin üçüncü büyük ili İzmir'e ve denize olan yakınlığından hareketle ürün ve hizmetlerin ulaştırılması konusundaki avantajları Manisa'ya ekonomik etkinlik ve canlılık konusunda avantajlar sağladığı söylenebilir.

15-24 yaş arası oranı, işgücüne katılım oranı, kentsel işsizlik oranı, net göç oranı, işgücünün nüfus içindeki payı, kadın işgücüne katılım oranı vd. gibi alt değişkenleri bünyesinde barındıran emek piyasaları bakımından Manisa ili 25.sırada yerini almaktadır. İnsani sermaye konusunda okuma yazma oranı, ÖSS başarısı, ortalama bitirilen okul yılı, ilköğretimden üniversiteye kadar öğretmen/öğrenci sayıları yer almaktadır. Bu değişken açısından Manisa ili genel rekabet endeksi yerinden daha da altta 31.sırada yerini almaktadır.

Yaratıcı sermaye değişkeninde Manisa 29.sırada yerini almaktadır. Kişi başına akademik yayın sayısı, tescilli patent sayısı, patent başvuru sayısı, 1000 kişi başına düşen teknik eleman gibi hususlar bulunmaktadır. Sosyal sermaye değişkeni açısından 31.sırada yerini alan Manisa, fiziki altyapı bakımından da 26.sırada yerini almaktadır.

Kalkınma Bakanlığına bağlı Devlet Planlama Teşkilatının hazırlamış olduğu 'İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması'nda Manisa'nın gelişmişlik sıralaması 81 il arasında 23.sıradadır. Tablo 9'daki bilgilerden de anlaşılacağı üzere 1996 yılında 22, 2003 yılında 25.sırada yer alan Manisa, 2011 yılındaki araştırmada 23.sırada yer almıştır. Araştırmada kullanılan değişkenler demografik, istihdam, eğitim, sağlık, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, mali, erişilebilirlik, yaşam kalitesi göstergeleri olarak sıralanmaktadır. Toplam 61 değişkenden oluşan araştırmada Manisa ili gelişmişlik grupları itibarıyla orta gelişmişlik grubunda yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 59). 6 kademe ele alınan illerin gelişmişliğinde Manisa üçüncü kademe gelişmiş iller arasındadır. 12 ilin yer aldığı üçüncü kademe gelişmiş iller listesinde Manisa Balıkesir'den sonra ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 9.Manisa İlinin Gelişmişlik Sıralaması

	İller Arasındaki Sıra
1996	22
2003	25
2011	23

Kaynak: (DPT, 2003; Kalkınma Bakanlığı, 2013)

Değişkenler açısından Manisa ili değerlendirildiğinde araştırmada şu hususlar dile getirilmiştir:

“Sanayisinin gelişmişlik düzeyini diğer alanlara yansıtamayan illerden birisi de Manisa'dır. Kişi başına düşen ihracat tutarında Manisa Türkiye genelinde dördüncü sırada yer almaktadır. Yüz bin kişiye düşen patent başvuru

sayısında ise Manisa tüm iller arasında ilk sırada yer almaktadır. Sağlık göstergeleri itibarıyla da birinci ve ikinci kademedeki gelişmiş iller ile benzer değerlere sahip olan Manisa'nın eğitim ve yaşam kalitesi göstergelerinde gelişme kaydetmesi ilin gelişmişlik seviyesini artıracaktır. Örneğin, bin kişi başına düşen AVM brüt kiralanabilir alan oranı ve özel otomobil sayısı itibarıyla, Manisa ilk iki gruptaki illerin gerisinde kalmıştır. İlin ilköğretimden yükseköğretime kadar her kademedeki eğitim altyapısını geliştirmesi sürdürülebilir bir gelişme ivmesi yakalaması için gereklidir. Ayrıca, Manisa il merkezinin batıda yer alması ve İzmir'in etki alanında bulunmasının göstergeleri etkilediği düşünülmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 59-60)”

Yukarıdaki değerlendirmelere bakıldığında Manisa'nın sanayisini diğer alanlara yansıtmadığı görülmektedir. Manisa kişi başına ihracat tutarı, yüz bin kişiye düşen patent sayısı ve yüz bin kişiye düşen hastane yatak, on bin kişiye düşen hekim, diş hekimi vd. sağlık göstergeleri açısından iller içerisinde üst sıralarda yer almaktadır. Manisa'nın sanayisinin gelişmişlik düzeyinin üst sıralarda yer almasının İzmir'e ve denize yakınlığından ve ulaşım yolları üzerinde olmasından kaynaklandığı belirtilebilir.

Tablo 10. URAK, EDAM - Deloitte ve Kalkınma Bakanlığı Araştırmalarında Manisa'nın Yeri

	URAK	EDAM - Deloitte	Kalkınma Bakanlığı
1996	-	-	22
2003	-	-	25
2007 – 2008	23	-	-
2008 – 2009	29	26	-
2009 – 2010	22	-	-
2011	-	-	23

Tablo 10'da üç kurumun hazırladığı araştırmalar bir bütün halinde görülmektedir. URAK'ın 2007 ve 2010 yılları arasında hazırladığı “İllerarası Rekabetçilik Analizi”, EDAM ve Deloitte'in 2009 yılında hazırladığı “Türkiye için bir rekabet endeksi” ve önce DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) sonrasında da Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan ‘İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması’nda Manisa ilinin sıralamaları birbirine yakın seyretmektedir.

V.SONUÇ

Rekabet, rekabetçi sektörler, rekabet gücü gibi kelimeler günümüz iş dünyasında, televizyonların ekonomi haberlerinde, gazetelerin ekonomi sayfalarında sıkça yer almaktadır. Tabir yerindeyse sihirli bir kelime olarak görülebilen rekabet ve rekabet gücü sadece işletmelerin değil ülkelerin, bölgelerin ve hatta şehirlerin de gündemine girmeye başlamıştır. Hemen her ülkenin, şehrin veya bölgenin rekabet güçlerini artırmaktan bahsedilmekte ve bu yönde yorumlar yapılmaktadır.

Rekabet gücü kavramı bir ülkenin ürettiği ürün ve hizmetlerin fiyatlarının, kaliteleri gibi unsurlarının diğer ülkelerdeki ürün ve hizmetlerle

yarışabilir düzeyde olmasını ifade etmektedir. İşletmelerin birbirleriyle yarışır halde bulunması şehirlerinde birbirlerini yarışmasını beraberinde getirmektedir.

Rekabet gücü konusunda işletme literatürüne önemli katkılar sunmuş ve sunmaya devam etmekte olan Michael Porter ulusal ölçekte rekabet gücünden bahsederken bunun verimlilik ile aynı anlama geldiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla rekabet gücü güçlü bir durumu ve pozisyon sağlayacak ürün ve hizmet üretimini ifade etmektedir. Rekabet gücü alanında son yıllarda önemli çalışmalar ve araştırmalar yapılmakta ve rekabet gücünü ölçen endeksler oluşturulmaktadır. Gerek ulusal gerekse de uluslararası çeşitli kuruluşlarca yapılan bu araştırmalar yayınlanmaktadır. Ulusal düzeyde de şehirlerin rekabet edebilirlik düzeylerinin belirlenmesine yönelik de son birkaç senedir araştırmalar yapılmaktadır. Bunlar arasında URAK'ın hazırladığı "İllerarası Rekabetçilik Endeksi", EDAM'ın hazırladığı "Türkiye için Bir Rekabet Endeksi" ve Kalkınma Bakanlığının hazırladığı "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" sayılabilir.

Manisa Türkiye'nin önemli ulaşım yolları üzerinde yer alan bir il olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'nin üçüncü büyük ili olan İzmir'e ve denize olan yakınlığı da Manisa iline önemli avantajlar kazandırmaktadır. Rekabetçilik endeksi çalışmalarında Manisa birçok açıdan değerlendirilmektedir. URAK'ın araştırmasında genel rekabet endeksindeki yeri 2009 – 2010'da 22.sırada iken; EDAM'ın hazırladığı raporda 26.sırada yer almaktadır. Kalkınma Bakanlığınca hazırlanan araştırmada ise Manisa'nın sırasıyla 22, 25 ve 23.sırada y. Dola almıştır. Dolayısıyla Manisa 81 il arasında üst sıralarda yerini almaktadır. Üç araştırmada Manisa ilinin öne çıkan özellikleri markalaşma becerisi ve yenilikçilik, ekonomik etkinlik ve canlılık, kişi başına düşen ihracat tutarı ve yüz bin kişiye düşen patent sayısıdır. Bu değişkenler açısından Manisa ili genel sırasından daha yukarıda bir yerde durmaktadır.

KAYNAKLAR

BALTACI, Adem, BURGAZOĞLU, Hüseyin, KILIÇ, Selver (2012), "Türkiye'nin Rekabetçi Sektörleri ve Trakya Bölgesi'nin Payı", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı:1, ss. 1-19.

ÇİVİ, Emin (2001) "Rekabet Gücü: Literatür Araştırması", *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt: 8, Sayı: 2

DİNÇER, Ömer (2004), *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*, Beta Basım, 7. Baskı, İstanbul.

DİNÇER, Bülent, ÖZASLAN, Metin, KAVASOĞLU, Taner (2003), *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, Devlet Planlama Teşkilatı, Mayıs 2003, Ankara.

Ekonomi ve Dış Politika Araştırmaları Merkezi EDAM, (2009), *Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi*, Deloitte, İstanbul.

Ekonomi Bakanlığı. İllere Göre Dış Ticaret,
<http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=7173D4A4-D8D3-8566-452001910DD1747A>, 27.11.2013

GÜRPINAR, Koray ve SANDIKÇI, Mustafa (2008), “Uluslararası Rekabetçilik Analizinde Michael E. Porter’ın Elmas Modeli Yaklaşımı: Türkiye’deki Bazı Endüstrilerdeki Uygulanabilirliğinin ve Sonuçlarının Analizi”, *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt:9, Yıl:8, Sayı:15, ss.105-126.

Kalkınma Bakanlığı (2013), *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE – 2011)*, Ankara.

PORTER, Michael (1985), *Competitive Advantage Creating and Sustaining Superior Performance*, The Free Press, New York.

PORTER, Michael (2010), *Rekabet Üzerine*, Optimist Yayın Dağıtım, İstanbul.

SMITH, Adam (1776), *An Inquiry Into The Nature and Cause of The Wealth of Nations*, Chicago University Press.

TOKATLIOĞLU, İbrahim (1999), “İktisadi Analizde Rekabet Kavramının Gelişimi”, *Ekonomik Yaklaşım*, Cilt 10, Sayı 33.

TOKMAKOĞLU, Aysun (2009), “Yükselen Şehir Manisa”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:7, Sayı:2, s.169-180.

Türkiye İstatistik Kurumu TÜİK (2012), *Seçilmiş Göstergelerle Manisa*.

T.C. Manisa Valiliği (2012), *Sayılarla Manisa*.

Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu URAK (2011), *İllerarası Rekabetçilik Endeksi 2009 – 2010*, İstanbul.

Zafer Kalkınma Ajansı, (?), *Göstergelerle TR 33 Bölgesi*, Kütahya.